

RAQAMLI IQTISODIYOTNI RIVOJLANISHIDA ZAMONAVIY AXBOROTLARNI O'RNI

Samatov Azizbek Abdulaxatovich

Toshkent menejment va iqtisodiyot instituti
"Biznes boshqaruvi va moliya" kafedrasida dotsenti Phd.

ORCID: 0009-0008-1391-0720

E-mail: aziz_samatov@gmail.com

Annotatsiya

Raqamli iqtisodiyotning yaratilishi, zamonaviy axborotlarni global iqtisodiyot va jamiyatning raqamli texnologiyalarning o'zgaruvchan roli, raqamli platformalarining rivojlanishi, raqamli iqtisodiyotning ustuvorliklari va muammolariga qaratilgan. Analiz asosida, mavjud muammolarga javob topish uchun ba'zi tavsiyalar taklif etilgan.

Kalit so'zlar: innovatsion platformalar, raqamli texnologiya, raqamli O'zbekiston robototexnika, sun'iy ong, global iqtisodiyot.

Аннотация

В статье рассматриваются вопросы становления цифровой экономики, изменения роли цифровых технологий в мировой экономике и обществе, развития цифровых платформ, приоритеты и проблемы цифровой экономики. На основе анализа предлагаются рекомендации по решению существующих проблем.

Ключевые слова: инновационные платформы, цифровые технологии, цифровой Узбекистан, робототехника, искусственный интеллект, мировая экономика.

Abstract

The article focuses on the creation of a digital economy, the changing role of digital technologies in the global economy and society, the development of digital platforms, the priorities and problems of the digital economy. Based on the analysis, some recommendations are proposed to find answers to existing problems.

Keywords: innovation platforms, digital technology, digital Uzbekistan, robotics, artificial intelligence, global economy.

KIRISH

Hozirgi kunda, raqamli iqtisodiyot tushunchasi bir qator mamlakatning iqtisodiy nazariyasi va amaliyotida o'z o'rinini egalladi. Raqamli texnologiyalarining tez rivojlanishi, axborot sohasida inqilobni olib borib, iqtisodiyotning global o'rni va integratsiyasini tezlashtirib kelmoqda. Ular foydalanish samaradorligi ustida bo'lgan bilimlarga aylantirilgan va ijtimoiy-iqtisodiy aloqalar maydonida kengayib bormoqda. Mamlakatimiz Prezidenti Shavkat Mirziyoyev ta'kidlaganidek, "Taraqqiyotga erishish uchun raqamli bilimlar va zamonaviy axborot texnologiyalariga ega bo'lish zarur va shart. Bu bizga yuksalishning eng qisqa yo'lidir."

Raqamli iqtisodiyot, elektron biznes va elektron tijorat asosida o'tkaziladigan iqtisodiy faoliyatni ifodalovchi bir tashqi faoliyatdir. Bu faoliyatning natijasida ishlab

chiqariladigan va sotiladigan raqamli mahsulotlar va xizmatlar ko‘p kelishidir. Ba’zida bu tushuncha "internet iqtisodiyoti", "yangi iqtisodiyot" yoki "veb-iqtisodiyot" deb ataladi. 1995-yilda amerikalik dasturchi Nikolas Negroponte "raqamli iqtisodiyot" tushunchasini muhitda ommaviy qilgan va hozirda bu termin dunyo bo‘ylab siyosatchilar, iqtisodchilar, jurnalistlar, tadbirkorlar tomonidan keng qo‘llanilmoqda. Raqamli iqtisodiyotga qiziqish jamiyat va iqtisodiyotda katta o‘zgarishlarga olib kelgan va sezilarli darajada o‘tib ketgan. Yangi texnologiyalar va platformalar mijozlar, hamkorlar va davlat tashkilotlari bilan shaxsiy muloqotni minimalizatsiyalashga yordam berdi, korxonalar va jismoniy shaxslarga xarajatlarni kamaytirish, shuningdek, o‘zaro muloqotni tez va oson yo‘lga qo‘yish imkoniyatini yaratdi. Natijada, tarmoq resurslariga asoslangan, raqamli yoki elektron iqtisodiyot paydo bo‘ldi

«Raqamlashtirish» so‘zi yangi atama bo‘lib, innovatsion boshqaruv va ish yuritish jarayonida IT yechimlarning jalb etilishini ifodalaydi, bu esa internet buyumlardan tortib, elektron hukumatgacha bo‘lgan barcha tizimlarda axborot texnologiyalarini qo‘llashni ko‘zda tutadi.

Iqtisodiyot diversifikatsiyasi va dinamikasi qanchalik yuqori bo‘lsa, mamlakat ichida va tashqarisida axborotlar aylanmasi shunchalik ko‘p, milliy iqtisodiyotlar ichida axborot trafigi esa shu qadar salmoqli bo‘ladi. Shu bois ishtirokchilar soni ko‘p va IT xizmatlar keng tarqalgan bozorlarda raqamli iqtisodiyot jadal sur‘atlarda rivojlanadi.

METODOLOGIYA

Ushbu maqola raqamli iqtisodiyot rivojlanishining nazariy asoslari, zamonaviy axborot texnologiyalarining iqtisodiy tizimdagi o‘rni va ularning ijtimoiy-iqtisodiy transformatsiyadagi ahamiyatini yoritishga qaratilgan. Tadqiqotda tizimli tahlil, taqqoslash, kontent-analiz va empirik yondashuvlar asosida ilmiy metodologiya qo‘llanildi. Dunyo amaliyoti va milliy siyosatdagi tajribalarga tayangan holda, raqamli iqtisodiyotning infratuzilmasi, normativ-huquqiy bazasi, kadrlar salohiyati va texnologik rivojlanish darajasi baholandi. Tahlillar orqali mavjud muammolar aniqlanib, ularni hal etish bo‘yicha tavsiyalar ishlab chiqildi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Ayniqsa, bu sohalar – transport, savdo, logistika va boshqa internet bilan faol ishlovchi sohalar uchun cheksiz qulayliklar yaratadi. Ayrim tadqiqotchilarning fikriga ko‘ra, ularda elektron segmentning ulushi YaIMning 10 foiziga yaqinlashib, 4 foiz aholi bandligini ta’minlaydi. Eng muhim shay, bu ko‘rsatkichlar barqaror tarzda o‘tib boradi.

Shubhasiz, raqamli iqtisodiyotning samaradorligiga faqatgina axborot texnologiyalarining qamrovi va infrastrukturasi mavjudligi emas, balki ishbilarmonlik muhiti, inson kapitali va muvaffaqiyatli boshqaruv vositalari ham ta’sir ko‘rsatadi. Binobarin, iqtisodiy taraqqiyot aynan ularga bog‘liq, bu esa ushbu vositalarning raqamli iqtisodiyot rivojlanishida muhim o‘rin egallashini bildiradi.

Biz, raqamli texnologiyalarining butun iqtisodiy va ijtimoiy potensialiga

yetishmoqchi bo'lsak, tarixan kutilmagan oqibatlarga yo'l qo'ymagan holda, davlatlararo hamkorlik orqali rivojlanish zarur. Mamlakatimizda ham bu soha ustida alohida e'tibor qaratish boshlandi. Mamlakat rahbari Shavkat Mirziyoyev, 2018 yilning 28-dekabr kuni Oliy Majlisga Murojaatnomasida "Raqamli O'zbekiston – 2030" dasturini amalga oshirishni tavsiya etdi. Iqtisodiyot, aslida ishlab chiqarish va xizmat ko'rsatishning amaliy qismi, uning boshqarilishi uchun asosiy ma'lumotlar ro'yxatini ko'rsatadi. Bu ma'lumotlar, katta hajmdagi axborotlarni qayta ishlash va shu natijada tahlil qilish orqali, ishlab chiqarish, xizmat ko'rsatish, texnologiyalar, qurilmalar, saqlash, va mahsulotlarni yetkazib berishda oldingi tizimdan samaraliroq yechimlar izlash uchun muhimdir. Raqamli iqtisodiyot esa, onlayn xizmatlar ko'rsatish, elektron to'lovlar amalga oshirish, internet savdo, kraudfanding va boshqa sohalarni raqamli kompyuter texnologiyalarini rivojlantirish bilan bog'langan faoliyatdir. Boshqacha aytganda, raqamli iqtisodiyot, iqtisodiy resurslar taqchilligi sharoitida raqamli texnologiyalar yordamida amalga oshiriladigan va boshqariladigan iqtisodiy faoliyatdir.

Shu bilan birga, axborot texnologiyalarini tatbiq etishdan hosil bo'lgan umumiy foydalanish kutilgandan samarasizroq bo'lib chiqadi va bir xil ravishda taqsimlanmaydi. Maksimal natijalarni olish uchun, investitsiyalardan faqat tekshirish, balki "analog to'ldiruvchilar" deb nomlangan boshqa omillar bilan ham ta'sirini yaxshi tushunish zarur. Raqamli transformatsiyadan maksimal foyda olishni istagan davlatlar, muhim texnologik mahsulotlar bozorini yaratish va ularni qo'llab-quvvatlashga yondashadi. Shuningdek, davlat boshqaruvi, muhim sohalar va korxonalar uchun xususiy ilovalarni rivojlantirish ham muhimdir, shuningdek, elektron iqtisodiyotning asosiy platformalarini nazorat qiluvchi vositalar o'rtasida saqlash.

Jahonda pandemiyadan keyingi davrda zamonaviy jamiyat hayotining barcha sohalariga raqamli texnologiyalarning faol kirib borishi yangi dunyo iqtisodiyotining rivojlanayotgan raqamli makonida raqobatbardosh mavqega erishish uchun iqtisodiyotni raqamlashtirish va raqamli o'zgartirish jarayonlarini tezlashtirish zarurati juda katta ahamiyat kasb etmoqda. Bu kabi o'zgarishlarning analitik, ilmiy va uslubiy rivojlanishini, raqamli iqtisodiyot uzoq muddatli istiqbolda mikro, mezo, makro darajalarning ijtimoiy-iqtisodiy tizimlari rivojlanish vektorini belgilash, raqamli transformatsiya jarayonlarini tadqiq etish va har tomonlama tahlil qilish muhim masalalar qatoriga kiritilgan.

Bugungi kunda raqamli texnologiyalar va tarmoq effektlari jahon iqtisodiy tizimining barcha subyektlarining ijtimoiy-iqtisodiy, siyosiy va madaniy hayotining ajralmas qismi va umuman ijtimoiy taraqqiyotning asosidir. O'zbekiston, dunyoning aksariyat davlatlari singari, hayotning barcha sohalarida bilim, fan, texnika va axborotning asosiy roli bilan tavsiflanadigan yana bir texnologik inqilob, yangi sivilizatsiya paydo bo'lish arafasida turibdi.

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.M.Mirziyoyev 2020 yil uchun eng muhim ustuvor vazifalar haqidagi Oliy Majlisga Murojaatnomasida "Yurtimiz Xalqaro axborot kommunikatsiya texnologiyalarini rivojlantirish indeksi bo'yicha

2019 yilda 8 pogʻonaga koʻtarilgan boʻlsa-da, hali juda ham orqadamiz. Aksariyat vazirlik va idoralar, korxonalar raqamli texnologiyalardan mutlaqo yiroq, desak, bu ham haqiqat. Albatta, raqamli iqtisodiyotni shakllantirish kerakli infratuzilma, koʻp mablagʻ va mehnat resurslarini talab etishini juda yaxshi bilamiz. Biroq, qanchalik qiyin boʻlmasin, bu ishga bugun kirishmasak, qachon kirishamiz? Ertaga juda kech boʻladi. Shu bois, raqamli iqtisodiyotga faol oʻtish – kelgusi 5 yildagi eng ustuvor vazifalarimizdan biri boʻladi,”¹ va shu bilan birga, «Raqamli iqtisodiyot yalpi ichki mahsulotni kamida 30 foizga oshirish va korrupsiyani keskin kamaytirish imkonini beradi.

2020 yil 2 mart kuni “Ilm, maʼrifat va raqamli iqtisodiyotni rivojlantirish yili”da amalga oshirishga oid Davlat dasturi toʻgʻrisida”gi Oʻzbekiston Prezidenti Farmoni imzolandi. Raqamli iqtisodiyot bu raqamli texnologiyalarga asoslangan iqtisodiy faoliyatdir. Axborot texnologiyalari (dasturlar, maʼlumotlar bazalarini boshqarish tizimlari, avtomatlashtirilgan tizimlar va boshqalar)ni rivojlantirish va ulardan foydalanish bilan bogʻliq anʼanaviy axborot iqtisodiyoti haqida emas, balki elektron tovar va xizmatlar, internetda virtual tovarlarni sotish, elektron — Amazon, e-Bay, Alibaba kabi tijorat, elektron pul va kripto-valyutalardan foydalanish, maxsus Internet xizmatlari, birinchi navbatda ijtimoiy tarmoqlar, narsalarning interneti (IT), katta maʼlumotlar (Big Data), bulutli hisoblash (Cloud Computing) hisoblanadi. Bizning fikrimizcha, raqamli tovarlar va xizmatlar sanoati, jismoniy aktivlarni raqamlashtirish kabi tor maʼnoda raqamli iqtisodiyot haqida gaplashishimiz mumkin, ammo keng maʼnoda, bu aksariyat sohalar (aniqrogʻi, muvofiqlashtiruvchi innovatsion uskuna). moddiy ishlab chiqarishdan tashqari mavjud boʻlmaydigan real iqtisodiyot hisoblanadi. Har qanday raqamli platforma analog asosga ega, u asosiy va yoʻq boʻlganda raqamli uskuna haqiqatdan ajralgan virtual abstraksiyaga aylanadi. Shunday qilib, neftni yetkazib berish boʻyicha raqamli shartnomalarning mavjudligi hali ham sotish uchun neftning asl qiymati zarurligiga asoslanadi. Raqamli iqtisodiyot sanoat, qishloq xoʻjaligi kompleksi, qurilish, xizmat koʻrsatish va davlat boshqaruvini rivojlantirishga, mamlakatning global raqobatbardoshligi va milliy xavfsizligini oshirishga qodir boʻlgan real iqtisodiyotga qoʻshimcha vazifasini bajaradi. Shunday qilib, raqamli texnologiyalarni joriy etish anʼanaviy ishlab chiqarishni parallel ravishda rivojlanishi bilan amalga oshirilishi kerak, chunki raqamli iqtisodiyotdan asosiy dividendlar faqatgina AT-kompaniya tomonidan emas, balki jamiyat tomonidan olinadi.

Yaponiya, texnologiyalarni xarid qilgan boʻlsa-da, oʻzining ishlab chiqaruvchi tarmoqlarini rivojlantirishda qiyinliklar bilan yuzlashi natijasida, raqamli iqtisodiyotdagi manfaatli pozitsiyasini yoʻqotgan boʻlsa ham, uning axborot tizimlarida yuqori darajada faollik koʻrsatadi.

Janubiy Koreya esa elektron hukumat va elektron vositachilikka boʻlgan eʼtiboriga ega boʻlib, milliy byudjetning 1 foiziga teng miqdorda sarmoya kiritib, har yili 10-15 milliard dollar daromadga ega boʻladi. Ular, davlat va maxsus sektorlarda call-markazlar yaratish, mobil ilovalarni ishlab chiqish va davlatning muhim platformalarini qayta ishlash bilan raqamli iqtisodiyotda muvaffaqiyatga erishdilar.

Davlat tashkilotlarida axborot tizimlari bilan ishlovchi mutaxassis kadrlarni tayyorlash, raqamli iqtisodiyotning muhim yoʻnalishlaridan biridir. Masalan, Belgiyada 70-yillarida davlat tashkilotlari xodimlarini oʻqitish va ular uchun tizimlarni sozlashga moʻljallangan maxsus mobil guruhlarini tashkil etish, bu soha boʻyicha muhim oʻrin tutadi. Bugungi kunda, xususan joriy pandemiya sharoitida, raqamli transformatsiya juda katta ahamiyatga ega boʻlib bormoqda. Raqamli iqtisodiyotning mamlakatlar iqtisodiyotidagi oʻrnini va jahon iqtisodiy taraqqiyotidagi ahamiyatini anglash maqsadida quyidagi chora-tadbirlar amalga oshirilishi kerak:

- Raqamli iqtisodiyotda ilgarilayotgan davlatlarda keng qamrovli qoʻllab-quvvatlash usullarini oʻrganish;
- Mamlakatimizda raqamli iqtisodiyotning qonuniy- huquqiy asoslarini yaratish;
- Raqamli iqtisodiyot uchun zaruri infrastrukturani tashkil etish, masalan, Internetga kirish imkoniyati cheklangan yoki umumiy ravishda mavjud boʻlmagan hududlarni tizimga ulash;
- Raqamli iqtisodiyot uchun kerakli mutaxassis- kadrlarni tayyorlash tizimini takomillashtirish;
- Hukumatlar, fuqarolik jamiyati, akademiya, ilmiy jamoat va texnologiya sohasida yangi yechimlarni topish uchun birgalikda tadqiqot ishlarini rivojlantirish;

Raqamli ishlab chiquvchilar strategiyalarini va global rivojlanishning kelajakdagi konturlarini qayta aniqlash uchun yangi texnologiyalardan oqilona foydalanish, sheriklik munosabatlarini mustahkamlash va intellektual yetakchilikni kuchaytirish zarur.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Xulosa qilib aytganda, raqamli iqtisodiyot zamonaviy iqtisodiy rivojlanishning ajralmas omiliga aylanib bormoqda. U nafaqat ishlab chiqarish va xizmat koʻrsatish sohaslarini tubdan oʻzgartiradi, balki global raqobatbardoshlik, davlat boshqaruvi samaradorligi va jamiyatning bilimga asoslangan rivojlanishiga ham katta taʼsir koʻrsatmoqda. Oʻzbekiston Respublikasida ham raqamli iqtisodiyotning shakllanishi va rivojlanishi boʻyicha izchil siyosat yuritilmoqda. Shu bilan birga, mavjud infratuzilma, inson kapitali, huquqiy baza va texnologik imkoniyatlar sohaslarida hal etilishi lozim boʻlgan masalalar saqlanib qolmoqda.

Shu asosda quyidagi takliflar ilgari suriladi:

1. Raqamli iqtisodiyot sohasidagi normativ-huquqiy bazani takomillashtirish, xususan, sunʼiy intellekt, blokcheyn va raqamli toʻlovlar bilan bogʻliq qonunchilikni zamonaviylashtirish.
2. Raqamli infratuzilmani kengaytirish, ayniqsa chekka hududlarda yuqori tezlikdagi internet tarmogʻi bilan qamrab olish darajasini oshirish.
3. Axborot-kommunikatsiya texnologiyalari boʻyicha malakali kadrlar tayyorlash tizimini modernizatsiya qilish, oliy taʼlimda amaliyotga yoʻnaltirilgan IT yoʻnalishlarini kengaytirish.
4. Davlat va xususiy sektor oʻrtasida raqamli sheriklikni rivojlantirish,

innovatsion startaplar va texnoparklarni qo‘llab-quvvatlash.

5. Xalqaro tajribalarni chuqur o‘rganish va lokal sharoitga moslashtirish, raqamli transformatsiya yo‘l xaritalarini ishlab chiqish.

6. Katta ma’lumotlar (Big Data), bulutli texnologiyalar (Cloud Computing) va Internet of Things (IoT) kabi ilg‘or texnologiyalarni ishlab chiqarish va xizmat ko‘rsatish sohalariga integratsiya qilish.

7. Raqamli savodxonlikni oshirish, aholining barcha qatlamlari uchun raqamli ko‘nikmalar bo‘yicha ommaviy o‘quv dasturlarini yo‘lga qo‘yish.

Raqamli iqtisodiyotga izchil va kompleks yondashuv mamlakatning raqobatbardoshligini oshirish, korrupsiyani kamaytirish va ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishning yangi bosqichiga chiqish imkonini beradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI

1. Ayupov, R.X., Baltabaeva, G.R. (2018). Raqamli valyutalar bozori: innovatsiyalar va rivojlanish istiqbollari. –T: Fan va texnologiya. 172 b.
2. Gulyamov, S.S. Raqamli iqtisodiyotda blokcheyn texnologiyalari. Toshkent-2019
3. United Nations Conference on Trade and Development (UNCTAD). Digital economy report 2021.
4. https://en.wikipedia.org/wiki/Digital_economy
5. Digital 2019: global digital overview. Value creation and capture: implications for developing countries. UNCTAD, 2020
6. www.Google.uz

Marketing

ilmiy, amaliy va ommabop jurnali

Muharrir: Xakimov Ziyodulla Axmadovich
Ingliz tili muharriri: Tursunov Boburjon Ortiqmirzayevich
Rus tili muharriri: Kaxramonov Xurshidjon Shuxrat o'g'li
Musahhah: Karimova Shirin Zoxid qizi
Sahifalovchi va dizaynerlar: Sadikov Shoxrux Shuxratovich
Abidjonov Nodirbek Odijon o'g'li

2025-yil, noyabr, 11-son

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Marketing" ilmiy, amaliy va ommabop jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar mas'ul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelavermasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga murojaat qilish mumkin. Ilmiy maqola, ommabop maqola, reklama, hikoya va boshqa ilmiy-ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

Elektron pochta: info@marketingjournal.uz
Bot: [@marketinjournalbot](https://t.me/@marketinjournalbot)
Tel.: +998977838464, +998939266610
Jurnalning rasmiy sayti: <https://marketingjournal.uz>

Marketing jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi **Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 2024-yil 04-oktabrdagi 332/5 sonli qarori** bilan milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan

"Marketing" ilmiy, amaliy va ommabop jurnali 2024-yil 15-martdan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan **C-5669517** reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan. **Litsenziya raqami: №240874**

"Marketing" ilmiy, amaliy va ommabop jurnalining xalqaro darajasi: **9710**. GOCT 7.56-2002 "Seriya nashrlarning xalqaro standart raqamlanishi" davlatlararo standartlari talablari. **Berilgan ISSN tartib raqami: 3060-4621**